

تحلیل حقوقی فرآیند برگزاری مناقصات در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

تاریخ دریافت: ۹۹/۴/۱۵

تاریخ پذیرش: ۹۹/۵/۱۴

هدایت فرخانی^۱

زینب پاپی^۲

مهرداد شبانی^۳

چکیده:

معاملات دولتی یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های بخش‌های مختلف دولت از جمله نیروهای مسلح به عنوان رکن امنیتی و حاکمیتی کشور می‌باشد. نیروهای مسلح در ایران علاوه بر تبعیت از بسیاری از قوانین و مقررات عمومی، دارای قوانین و مقررات و الزامات رفتاری خاص در بخش‌های مختلف می‌باشند. از جمله این مقررات خاص، مقررات مربوط به برگزاری مناقصات در سطح نیروهای مسلح است که تابع قانون خاصی است که در سال ۱۳۸۶ به تصویب ستاد کل نیروهای مسلح ایران رسیده است. این مقررات فرآیند برگزاری مناقصات در نیروهای مسلح را به صورت کامل تشریح می‌نماید. منبع اصلی وضع این مقررات، قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳ می‌باشد و علیرغم وجود شباهات زیاد، در بخش‌هایی از مقررات مربوط به فرآیند مناقصه بین این دو مقرر، تفاوت‌هایی وجود دارد. در این تحقیق با نگاهی تحلیلی، توصیفی، تطبیقی، فرآیند برگزاری مناقصات در نیروهای مسلح براساس مقررات خاص مربوطه را مورد تحلیل و واکاوی قرار داده ایم. نتایج تحقیق نشان می‌دهد با توجه به ضرورت حاکمیت قانون بر ابعاد مختلف فعالیت‌های نیروهای مسلح به ویژه در حوزه معاملات و تشریفات مربوط به آن در جهت رعایت قانونمندی و ضابطه مندی و حفاظت از اموال این نیروها، قانونگذار نیروهای مسلح را از شمول قانون عام مربوط به برگزاری مناقصات مستثنی و آن‌ها را تابع مقررات خاص مربوط به خود قرار داده است.

واژگان کلیدی: مناقصه، معاملات دولتی، نیروهای مسلح، قانون برگزاری مناقصات ایران، تشریفات قانونی

۱. دانشجوی دکتری حقوق نفت و گاز دانشگاه تهران، h.farkhani@ut.ac.ir (نویسنده مسئول)

۲. کارشناسی ارشد حقوق خصوصی دانشگاه آزاد اسلامی بروجرد، zeynabpapee@gmail.com

۳. پژوهشگر حقوق و دانشجوی کارشناسی حقوق دانشگاه آزاد اسلامی شیراز،

مقدمه

حکومت و دولت‌ها برای حفظ استقلال، امنیت داخلی و خارجی و تمامیت ارضی خود نیاز به نیروی مسلح^۱ قوی، مقتدر و سازمان یافته دارند. استقلال و امنیت هر کشور و دولت اعم از داخلی و خارجی نیز در پرتو قدرت و توان نظامی تامین می‌گردد. مقابله با مهاجمان خارجی یا کسانی که در داخل کشور با نقض قوانین، امنیت اجتماعی را مختل می‌کنند، جز با توان نظامی و امنیتی حل نمی‌شود. از این رو کشورهای مختلف بدین منظور تشکیل و سازماندهی نیروهای مسلح خود را در راستای دفع خطرهای خارجی و داخلی طراحی می‌کنند و با تشکیل سازمان‌ها و نهادهای نظامی خاص، افراد کارآمد و توانا را به استخدام در می‌آورند. جمهوری اسلامی ایران نیز پس از انقلاب شکوهمند اسلامی در سال ۱۳۵۷، برای تداوم موجودیت خود و دفع تهدیدات داخلی و خارجی، نیروهای مسلح خود را جهت تامین و تضمین موجودیت خود و برقراری امنیت نظام و حفظ حدود و ثغور مرزی ایجاد، یا با تغییرات متناسب با نظام اسلامی سازماندهی نمود. در نظام جمهوری اسلامی ایران، موضوع نیروهای مسلح از نظر اعتقادی نیز مورد توجه قرار گرفته است؛ زیرا مبنای حکومت ایران، اعتقادات اسلامی است و یکی از تفاوت‌های اساسی حکومت اسلامی با سایر نظام‌های سیاسی، امور نظامی آن است. دیدگاه اسلام نسبت به دفاع و جهاد، زیربنای ساختار نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران است. بر اساس عقاید اسلام، امور نظامی منحصر به ارگان و یا افراد خاصی نیست، بلکه عموم مردم وظیفه دارند برای حفظ و حراست از اسلام و مرزهای حکومت اسلامی بکوشند. در حالی که در غالب کشورها این امر به عنوان شغل برای گروهی از مردم یا با دیدی آرمانی تر، به عنوان یک امر ملی و با انگیزه میهن پرستی و وطن دوستی تلقی می‌شود، در اسلام از منظری بالاتر و والاتر به عنوان یک وظیفه الهی محسوب می‌گردد. قرآن مجید، ارزش والای «جهاد» در راه خدا را در آیات فراوانی بیان نموده است که به یک مورد آن اشاره می‌شود: *وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ* *أَجْرًا عَظِيمًا*. (نساء: ۹۵)؛ و خداوند، مجاهدان را بر نشستگان، با پاداش عظیمی برتری بخشیده است. با عنایت به جایگاه رفیع حاکمیت شرع و حضور موثر دین مبین اسلام در همه ارکان و ابعاد نظام حقوقی کشور ایران و با توجه به تأکید قانون اساسی بر حاکمیت قانون در همه شئون اجرایی، تقنینی و قضایی که در اصل ۴ قانون اساسی بدین شرح: «کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر این‌ها باید براساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر برعهده شورای نگهبان است» آمده است، تشکیل، فرماندهی و مدیریت و قوانین و مقررات حاکم بر نیروهای مسلح نیز منطبق با شرع مقدس اسلام بوده و باید بر مبنای قانون اساسی وضع شده باشد.

نیروهای مسلح به عنوان ارکان اصلی تامین امنیت و نظم در بعد داخلی و خارجی، باید برای انجام این مأموریت خطیر همواره در پرتو قانون و اصول قانونی حاکم در کشور فعالیت نمایند. حاکمیت قانون و حکمرانی قانونی در نیروهای مسلح ایجاب می‌نماید که در همه فعالیت‌های

1. Armed forces

خود، قانون را مبنای عمل قرار داده و حاکمیت قانون^۱ را به عنوان یکی از مهم‌ترین اصول و سیاست‌های خود دنبال نمایند. حکمرانی قانون سبب ایجاد شفافیت در عملکرد و افزایش کارایی این نیروها خواهد شد. مهم‌ترین جنبه حکمرانی قانونی در نیروهای مسلح، حاکمیت قانون در بخش‌های مختلف فعالیت این نیروهاست. قانونگذار به درستی از ابتدا متوجه اهمیت رعایت قانون در نیروهای مسلح بوده و بر همین اساس در موضوعات مختلف قوانینی را جهت اجراء وضع نموده است. بخشی از قوانین و مقررات حاکم بر نیروهای مسلح، قوانین عمومی بوده که صرفاً مربوط به نیروهای مسلح نبوده، بلکه همه افراد حقیقی یا حقوقی ملزم به رعایت آن‌ها هستند و بخش دیگر، قوانین و مقررات مختص نیروهای مسلح است که به واسطه ویژگی‌ها و اوصاف خاص نیروهای مسلح یا فعالیت آن‌ها بر این نیروها، حکم فرماست. از جمله بخش‌های متمایز و ویژه نیروهای مسلح که براساس قوانین و مقررات تابع مقررات خاص و مجزا از بخش غیرنظامی کشور می‌باشد، موضوع برگزاری فرآیند قانونی مناقصات است. در این تحقیق در پی آن هستیم تا با بررسی نظام تقنینی حاکم بر برگزاری مناقصه در نیروهای مسلح، شباهت‌ها و تفاوت‌های آن با بخش غیرنیروهای مسلح (کشوری) را تبیین نماییم. در این راستا پرسش اصلی تحقیق این است که برگزاری فرآیند مناقصه در نیروهای مسلح تابع چه قانون یا مقرره‌ای بوده و این مقررات چه تفاوت‌هایی با برگزاری مناقصات در بخش کشوری دارند. در خصوص موضوع تحقیق تاکنون اثری تدوین نشده است و این تحقیق می‌تواند تا حدود زیادی به آشنایی خوانندگان با قوانین و مقررات و نظام حقوقی حاکم بر برگزاری مناقصه در نیروهای مسلح کمک نماید.

تعریف نیروهای مسلح

جوامع انسانی برای حفظ حکومت، استقلال و تمامیت ارضی و تامین امنیت خود ناگزیر از فراهم نمودن نیروی نظامی هستند. استقلال و امنیت هر کشور و دولت اعم از داخلی و خارجی نیز در پرتو قدرت و توان نظامی تامین می‌گردد. مقابله با مهاجمان خارجی یا کسانی که در داخل کشور با نقض قوانین، امنیت اجتماعی را مختل می‌کنند، جز با توان نظامی حل نمی‌شود. از این رو کشورهای مختلف بدین منظور تشکیل و سازماندهی نیروهای مسلح خود را در راستای دفع خطرهای خارجی و داخلی طراحی می‌کنند و با تشکیل سازمان‌ها و نهادهای نظامی خاص، افراد کارآمد و توانا را به استخدام در می‌آورند. نیروهای مسلح یک کشور، سازمان‌ها و قوای آفندی و پدافندی هستند که توسط دولت پشتیبانی می‌شوند. این نیروها به آن دلیل به وجود آمده‌اند تا سیاست‌های داخلی و خارجی طبقه حاکم کشورهای متبوع خود را به پیش برده و از آن طبقه و ملت خود در برابر تجاوزگران داخلی یا بیگانه دفاع کنند. در برخی از کشورها قوای شبه نظامی نیز در نیروهای مسلح گنجانده شده‌اند. در نظام جمهوری اسلامی ایران بر اساس قوانین و مقررات موجود از جمله قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و قوانین اختصاصی مربوط به هر کدام از نیروهای مسلح، نیروهای مسلح به: ستاد کل نیروهای مسلح، ارتش، سپاه پاسداران

1. Rule of law

انقلاب اسلامی و نیروی انتظامی و وزارت دفاع و سازمان‌های وابسته، اطلاق می‌شود (ماده ۸ آیین نامه انضباطی نیروهای مسلح) که همگی وظیفه تامین امنیت داخلی و خارجی و حفاظت از دستاوردهای انقلاب اسلامی را بر عهده دارند. هر کدام از نیرو و سازمان‌های یاد شده در درون خود نیز زیر مجموعه‌هایی دارد که در بخش‌های مختلفی مانند: هوایی، زمینی، دریایی، پدافند، بسیج و... فعالیت می‌نمایند. مستند به بند «ب» ماده ۱ مقررات برگزاری مناقصات در نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۶، ستاد کل نیروهای مسلح، ارتش جمهوری اسلامی ایران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و کلیه واحدها و سازمان‌های تابعه و وابسته به آنها از جمله دانشگاه‌ها، بنیادها، شرکت‌ها و سایر مؤسسات موظف هستند مناقصات خود را با رعایت مقررات مذکور انجام دهند.

ضرورت حاکمیت قانون در نیروهای مسلح ایران

حاکمیت^۱ در لغت به معنای تفوق و برتری است و از ریشه لاتینی (Superanus) گرفته شده است. کاره دومالبر معتقد است «حاکمیت یعنی ویژگی برتر قدرت برتر از این جهت که چنین قدرتی هیچ گونه قدرت دیگری را برتر از خود یا در رقابت با خود نمی‌پذیرد». (Elsenhans, ۲۰۰۱, ۴۲) این‌هایم حاکمیت را «قدرتی می‌داند که اعمال آن به وسیله هیچ اراده انسانی دیگر قابل نقض نمی‌باشد و آن را صلاحیت عالی می‌داند که از هرگونه قدرت بشری مستقل است» وی معتقد است حاکمیت «اقتدار برتر و عالی و در معنای بین‌المللی آن، یعنی اینکه اقتدار حقوقی بر دولت‌های دیگر نیست بلکه اقتدار حقوقی است که از نظر حقوقی به هیچ اختلاف و منشأ اقتدار زمینی بستگی ندارد حاکمیت در مفهوم مضیق و محدود به استقلال در همه زمینه‌ها در چارچوب مرزهای کشور و خارج از آن اشاره دارد» (Ademola, ۲۰۱۲: ۳۰۹). و بالاخره دایره المعارف حقوق بین‌الملل حاکمیت را در ارتباط با حقوق بین‌الملل چنین تعریف می‌کند «حاکمیت در حقوق بین‌الملل معاصر بیانگر وضعیت حقوقی یک دولت در صحنه بین‌الملل است که صلاحیت آن دولت در قلمرو و نمی‌تواند از سوی دیگر دولت‌ها مورد سوال و مداخله واقع شود این حاکمیت فقط با موازین حقوق بین‌الملل محدود می‌شود. (Greenwood, Christopher, ۲۰۰۸: ۱۱)

در ساده‌ترین بیان، حاکمیت قانون یعنی انجام هر عملی مطابق قانون باشد (pietro, ۲۰۰۷: ۳۹). اما این اصل بنیادین را نمی‌توان تنها به این جمله اکتفا کرد. در مقام بیان تمایز میان حقوق عمومی و حقوق خصوصی، حاکمیت قانون را می‌توان و بایستی در اراده افراد دانست. از این نظر گاه، حاکمیت قانون، موجد و معرف صلاحیت‌ها و نه اراده هاست؛ حاکمیت قانون وضعیت عدم حاکمیت اراده است. (امامی، زرگوش، ۱۳۸۷: ۵۵) حاکمیت قانون، عامل پیوند دهنده‌ی مدیریت و حکمرانی خوب است (سردارنیا، ۱۳۹۱: ۱۶۵)

1. Supremacy

در ادبیات حقوق عمومی از حکومت و حاکمیت به عنوان یکی از عناصر و ارکان بنیادین دولت کشور یاد می‌شود که مفهوم آن سیطرهٔ ارادهٔ برتر است که در یک قلمرو سرز مینی معین هیچ ارادهٔ رقیب دیگری از گروه‌های اجتماعی فراتر از آن وجود ندارد و از نظر بیرونی اراده مذکور نباید تحت سلطه و آمریت دولت دیگر باشد (عالم، ۱۳۷۵: ۱۴۵). از این منظر، ابعاد حاکمیت را به حاکمیت درونی و بیرونی تقسیم نموده اند. (قاضی، ۱۳۸۴: ۷۲)

در حال حاضر حاکمیت قانون یکی از مهم‌ترین مفاهیم مطرح شده در حوزه حقوق عمومی به ویژه حقوق اساسی شناخته شده و ارزشی جهان شمول دارد و حتی یکی از محک‌های ارزیابی نظام‌های حقوقی و سیاسی است (مرکز مالگیری، ۱۳۸۵: ۷). در نظام حقوق داخلی مهم‌ترین مخاطبان حاکمیت قانون مقامات دولتی هستند که بر اساس آن تمامی اعمال و تصمیمات آنها باید منطبق با موازین قانونی باشد. (نژندی منش و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۷۳). نیروهای مسلح به عنوان بخش مهمی از حاکمیت، ملزم به رعایت قانون در اعمال و رفتار خود و در واقع حکمرانی قانونی می‌باشند.

لازمه حکمرانی خوب، وجود چارچوب‌های قانونی مناسب و عادلانه است که بی‌طرفانه اعمال شوند و حامی تمام کمال حقوق بشر و شهروندان باشند. (Robert, ۱۹۹۹: ۱۸). به مفهوم دیگر در جوامع بشری به قواعد و مقررات تأمین کننده حقوق انسانی که بی‌طرف باشد نیاز است (Ambrus, ۲۰۰۹: ۷). به هر حال، یکی از دیدگاه‌های حاکم در حقوق اساسی مدرن که تمامی صاحب نظران حقوق و علوم سیاسی بر آن اجماع دارند، اصل حاکمیت قانون است (Backstra, ۲۰۱۲: ۷۰). حاکمیت قانون به معنای تبعیت تمامی شهروندان، به ویژه مدیران و زمامداران از قانون می‌باشد. بدین ترتیب بایستی تمام اعمال حکومتی در چارچوب قانون قرار گرفته و زمامداران، مسئول اعمال خود شوند (هاشمی، ۱۳۸۴: ۴۳۴). قانون در اینجا به معنای عام آن مدنظر می‌باشد، نه به معنای خاص آن که صرفاً محدود به قواعد تصویب شده از طریق قوه مقننه و همه پرسی می‌شود. (کاتوزیان، ۱۳۷۷: ۱۲۲)

لزوم قانونمندی و حاکمیت قانون در همه ابعاد در نیروهای مسلح که مبتنی بر نظم و انضباط طراحی شده اند، یک اصل ضروری و انکار ناپذیر می‌باشد. به عبارت دیگر از آنجا که نیروهای مسلح کشور ما با تحولات بسیاری هم در محیط ملی و منطقه‌ای روبه رو بوده و با توجه به پیچیدگی ساختارها، سازمان و تکنولوژی حاکم در سطح سازمان نیروهای مسلح، تعدد سازمان ها، تنوع مأموریت‌ها و همچنین تهدیدات موجود در منطقه و کشور، لزوم وجود قوانین و مقررات گوناگون و متناسب با هریک از این نیروها را اجتناب ناپذیر نموده است. در نظام جمهوری اسلامی ایران، امنیت ملی مستند به اصل فقهی وجوب کفایی و تجربه پیامبر گرامی اسلام در امر بسیج عمومی در صدر اسلام است و نیروهای مسلح کشور در نقطه‌ای متفاوت با نیروهای مسلح سایر کشورها، تنها ملتزم به رعایت قوانین و مقررات موضوعه کشور نبوده بلکه در کنار آن رعایت ارزش‌های معنوی و اصول و قواعد اسلامی را نیز از تکالیف خود می‌دانند. بنابراین التزام آنها صرفاً التزام قانونی نبوده، بلکه التزامی شرعی-قانونی است. مساله دفاع در فقه سیاسی اسلام به

صورت کلی مطرح شده و همین ویژگی باعث شده است تا به هنگام تاسیس جمهوری اسلامی ایران، امنیت ملی به مقوله «حفظ اسلام» گره خورده و با هم درآمیزند. نظام دینی حاکم بر جمهوری اسلامی ایران، اثر خود را در تمام شئون زندگی جامعه از جمله بخش نظامی و نیروهای مسلح گذاشته است. اسلامی بودن و تطابق شرعی کلیه قوانین و مقررات در اصل چهارم قانون اساسی ایران بدین صورت به رسمیت شناخته شده است: «کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزائی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید براساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر برعهده فقهای شورای نگهبان است». بنابراین اصل لزوم تطابق شرعی قوانین و مقررات اصلی عام بوده که تاثیر اجرای این اصل در قوانین و مقررات حاکم بر نیروهای مسلح و مسائل مهمی چون ساختار، کاربری، رفتار و گزینش، سیاست گذاری و راهبری، عملیات و کارکردهای نیروهای مسلح بیشتر نمایان است. حاکمیت قانون در نیروهای مسلح از طریق تبعیت از مجموعه تدابیر، قوانین و مقرراتی حاصل می شود که از طریق مراجع مختلف وضع قانون، ایجاد و جهت سازماندهی و اجرای وظایف و ماموریت های محوله به آن ها ابلاغ می گردد. در مقایسه با سایر افراد جامعه، تبعیت نیروهای مسلح از قانون قدری متفاوت بوده و این نیروها علاوه بر قوانین موضوعه عمومی، ملزم به رعایت تدابیر، سیاست ها، قوانین و مقررات خاص دیگری نیز می باشند.

قوانین و مقررات حاکم بر معاملات نیروهای مسلح

دولت برای انجام وظایف قانونی خود ناچار به عقد قرارداد برای انجام خدمات عمومی و رفع نیازهای عمومی می باشد. این نوع قراردادها متمایز از قراردادهایی است که اشخاص حقیقی و حقوقی، عمومی یا خصوصی بطور مشترک می توانند منعقد کنند. لذا ملاک تشخیص قرارداد دولتی از سایر انواع قراردادها می تواند دولتی بودن طرف قرارداد و دولتی بودن موضوع و مال مورد قرار داد باشد. دولت به عنوان بزرگترین شخصیت حقوقی ناگزیر به انجام اعمال حقوقی است. اعمال حقوقی دولت در قالب اعمال یک جانبه و دوجانبه صورت گرفته و معاملات دولتی جز اعمال دوجانبه دولت ها می باشد. مدیریت صحیح منابع مالی دولت، اجتناب از فساد و تعارض منافع، رفتار منصفانه و برابر با تأمین کنندگان کالا و خدمات و خطراتی که منابع مالی دولت ها را تهدید کرده و همچنین حصول اطمینان از تأمین کالاها و خدمات با بهترین کیفیت و مناسب ترین قیمت، نیازمند قواعد حمایت از حقوق تأمین کنندگان و استفاده کنندگان در قالب نظمی جدید و با عنوان حقوق معاملات دولتی می باشد. نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران به عنوان بخشی از ساختار حاکمیتی و دولتی کشور، همانند سایر بخش های اجرایی، در راستای انجام امور محوله و اجرای طرح های زیربنایی، جلب سرمایه، ساخت و ساز، تهیه کالا و لوازم آمادی مورد نیاز، حمل نقل، طراحی، انتقال دانش و فناوری و... نیازمند انجام معامله و انعقاد قرارداد و تنظیم روابط حقوقی خود با اشخاص دیگر (اعم از حقیقی و حقوقی) بر اساس آن می باشند. معاملات در سطح نیروهای مسلح به عنوان بخشی از ارکان حاکمیتی کشور از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

این اهمیت به ویژه در خصوص امور تصدی گرایانه نیروهای مسلح، نمود بیشتری دارد و این نیروها برای پیشبرد امور خود در جنبه‌های استخدامی، تجاری، مالی، پیمانکاری و... از قالب‌های مختلف قراردادی برای تسهیل این امور و رفع نیازهای خود استفاده می‌کنند. قراردادهای دولتی و معاملات نیروهای مسلح علاوه بر شرایط عمومی معاملات اشخاص حقیقی و حقوقی حقوق خصوصی، تابع مقررات و الزامات دیگری هستند که عدم رعایت آن‌ها از سوی این نیروها موجب ورود خسارات و لطمات مادی و معنوی، و مسئولیت مدنی، کیفری و اداری برای خاطیان و تضییع حقوق سازمان‌ها و بیت‌المال می‌گردد.

با توجه به آنکه اموال نیروهای مسلح از اموال عمومی تلقی شده، انجام تصرفات حقوقی از جمله انتقال و واگذاری و انجام معاملات و قراردادهای نسبت به آن‌ها از حساسیت و اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و بر همین اساس مطابق ماده ۷۹ قانون محاسبات عمومی کشور، معاملات وزارتخانه‌ها، موسسات دولتی اعم از خرید، فروش، اجاره، پیمانکاری، اجرت کار و... باید بر حسب مورد از طریق مناقصه یا مزایده انجام شود. بنابراین نیروهای مسلح در انجام معاملات خود، علاوه بر لزوم رعایت مقررات معاملات دولتی لازم الاجراء در همه بخش‌های دولتی، ملزم به رعایت برخی مقررات خاص نیز می‌باشند. از مهم‌ترین مقررات مالی عمومی که نیروهای مسلح ملزم به رعایت آن هستند می‌توان به: مقررات قانون اساسی از جمله اصول ۱۳۹ و ۱۴۱، قانون کار، قانون تأمین اجتماعی، قانون راجع به منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلس و کارمندان دولت در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۱۳۳۷، قانون روابط موجر و مستاجر، مقررات قانون مدنی در باب عقود مختلف، قوانین روابط موجر و مستاجر، آیین نامه طبقه بندی و تشخیص صلاحیت پیمانکاران، آیین نامه معاملات دولتی مصوب ۱۳۴۹، آیین نامه تضمین معاملات دولتی ۱۳۹۴، قانون محاسبات عمومی کشور، قوانین بودجه سالانه کشور، قوانین پنج ساله توسعه اجتماعی، اقتصادی و... کشور، قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، شرایط عمومی پیمان، قانون ممنوعیت اخذ پورسانت در معاملات خارجی، قانون راجع به منع مداخله وزراء و نمایندگان مجلسین و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری، قانون مجازات تبانی در معاملات دولتی، اصل ۱۳۹ قانون اساسی و سایر اصول مرتبط با معاملات دولتی و... اشاره نمود. در کنار این مقررات، برخی ضوابط داخلی نیز وجود داشته که مختص نیروهای مسلح بوده و در معاملات این نیروها در روش‌ها و قالب‌های قانونی به رسمیت شناخته شده، لازم‌الاتباع می‌باشد. از جمله: مقررات برگزاری مناقصه در نیروهای مسلح که در سال ۱۳۸۶ و مستند به بند ب ماده ۱ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳، توسط ستاد کل نیروهای مسلح تهیه و ابلاغ شد و نصاب معاملات دولتی ابلاغی هیئت وزیران به صورت سالانه، قانون مربوط به واگذاری منافع و تخلیه اماکن، غرف و دکه‌های واقع در مراکز اقامتی و مراکز سیاحتی و تفریحی تحت نظارت و سرپرستی بنیاد مستضعفان و جانبازان و بنیاد شهید انقلاب اسلامی، سازمان ایران گردی و جهان گردی و نیروهای مسلح، بخشنامه‌ها، ابلاغیه‌ها و مقررات ابلاغی ستاد کل نیروهای مسلح در ارتباط با رعایت مقررات مالی و معاملاتی در نیروهای مسلح. بنابراین ضرورت حکمرانی قانونی در بعد مالی

و معاملاتی ایجاب می‌نماید تا نیروهای مسلح با شدت و حساسیت بیشتر نسبت به انجام امور مالی و معاملاتی خود با رعایت قوانین و مقررات لازم الاجرای عمومی و تخصصی، صیانت از اموال نیروهای مسلح که از اموال دولتی محسوب می‌شوند، را به بهترین نحو انجام دهند.

فرآیند برگزاری مناقصات در نیروهای مسلح

مناقصه از باب مفاعله، مصدر ثلاثی مزید و از ریشه مجرد نقص به معنی کاستن متقابل و پی در پی است. در زبان فارسی مناقصه به کم کردن، با هم رقابت کردن در کم کردن قیمت چیزی آمده است. (عمید، ۱۳۶۹: ۱۸۵۲)

نقص در لغت یعنی کاهش، کم و کاست کردن و در اصطلاح مربوط به قیمت است که در مناسبات اقتصادی بسیار حائز اهمیت است (اسماعیلی هریسی، ۱۳۸۷: ۴۵) و برخی نویسندگان آن را به «چیزی را به کمترین قیمت خریدن» تعریف نموده‌اند. (معین، ۱۳۸۰: ۴۳۷۴) در زبان عربی واژه «النقص» ضد زیاده است (محمود، ه ق ۱۴۰۹: ۴۳۶) در فرهنگ مصطلحات فقهی تعریفی از مناقشه نیامده است اما در برخی از فرهنگ‌ها با ذکر مفهوم متضاد ریشه نقص به زیاده، از بیع المزیده یا بیع الدلاله تعریف شده است. در اصطلاح بیع المزیده به بیعی می‌گویند که در آن، مردم به خرید کالا دعوت می‌شوند و بعضی از مردم بر قیمت ارائه شده دیگران می‌افزایند و این کار ادامه می‌یابد تا این که کسی بر قیمت دیگری نمی‌افزاید و کالا به ارائه کننده بالاترین قیمت تحویل می‌گردد. در زبان انگلیسی واژه Tender برای مناقصه و مزایده استعمال می‌شود. (آریانبور کاشانی، ۱۳۷۹: ۲۲۸۵)

در ادبیات حقوقی، مناقصه چنین تعریف شده است: «خرید مال یا اموال معین از طرف مامور رسمی به کمترین قیمتی که از طرف فروشندگان پیشنهاد می‌شود و همچنین هرگاه مورد مناقصه انجام عمل باشد» (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۸: ۶۹۰) در لغت نامه دهخدا، تعریف مستقلاً از واژه مناقصه ارائه نگردیده است و به همین تعریف بسنده شده است. (دهخدا، ۱۳۷۷: ۲۱۵۶۹) برخی اساتید حقوق عمومی مناقصه را به این صورت تعریف کرده‌اند: «مناقصه ترتیبی است که در آن سازمان‌های عمومی تهیه یا تحویل یا خرید کالا یا خدمت مورد نیاز خود را به رقابت و مسابقه می‌گذارند و با اشخاص حقیقی یا حقوقی که کمترین قیمت یا مناسب‌ترین شرایط را پیشنهاد می‌کنند، معامله می‌نمایند.» (انصاری، ۱۳۸۷: ۱۱۸) برخی دیگر نیز در تعریف مناقصه آورده‌اند: «در لغت مصدر باب مفاعله از ریشه نقص به معنای کاهش دادن و کاستن است. در فقه و حقوق گوش سپردن به پیشنهاد طرف‌های متعدد معامله برای دستیابی به کمترین قیمت که عقد به آن منعقد می‌شود، مناقصه می‌گویند» (انصاری، طاهری، ۱۳۸۴: ۱۹۸) استاد دیگر حقوق در تعریف مناقصه آورده است: «مناقصه روشی نظام مند است که به موجب آن مناقصه گزار با اعلام ضوابط و شرایط مدنظر خود، در صدد تهیه کالا و خدمات با قیمت مناسب است و به موجب این اعلان، وی متعهد به قبول پیشنهادی است که منطبق با درخواست وی می‌باشد.» (باقرزاده، ۱۳۹۲: ۱۸)

در قانون برگزاری مناقصات که مهم‌ترین مستند قانونی در خصوص مناقصات می‌باشد مناقصه و ارکان آن تعریف شده است. بند الف ماده ۲ این قانون مناقصه را اینگونه تعریف می‌کند: «فرایندی است رقابتی برای تأمین کیفیت مورد نظر (طبق اسناد مناقصه)، که در آن تعهدات موضوع معامله به مناقصه‌گری که کمترین قیمت متناسب را پیشنهاد کرده باشد، واگذار می‌شود.» (فرخانی، پاپی، ۱۳۹۹: ۱۵) در این قانون همچنین طرفین مناقصه تعریف شده است. براساس ماده مناقصه گزار دستگاه موضوع بند (ب) ماده (۱) این قانون می‌باشد که مناقصه را برگزار می‌نماید. مستند به بند ج ماده مذکور، مناقصه‌گر شخصی حقیقی یا حقوقی است که اسناد مناقصه را دریافت و در مناقصه شرکت می‌کند.

مستند به تبصره بند «ب» ماده ۱ قانون برگزاری مناقصات مصوب سال ۱۳۸۳، نیروهای مسلح از شمول مقررات یادشده مستثنی هستند. بر همین اساس، اجازه تدوین و ابلاغ مقررات تخصصی مرتبط با برگزاری مناقصات به ستاد کل ن م سپرده شد. این ستاد در سال ۱۳۸۶، مقررات برگزاری مناقصات در نیروهای مسلح را تصویب و ابلاغ نمود. مقررات ابلاغی با مفاد قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳ دارای شباهت‌ها و تفاوت‌هایی است که در این مقاله با واکاوی آن به شباهت‌ها و تفاوت‌های مذکور اشاره خواهیم نمود.

مقررات برگزاری مناقصات در نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۶

این مقررات به منظور تعیین روش یکنواخت در برگزاری مناقصات نیروهای مسلح براساس مصوبه مقام فرماندهی کل قوا در تاریخ ۱۳۸۶/۳/۲۷ و تبصره بند «ب» ماده ۱ قانون برگزاری مناقصات مصوب سال ۱۳۸۳ تهیه گردیده است. در بخش تعاریف این مقررات، برخی عناوین جدید و متفاوت به چشم می‌خورد. در بند «ک» ماده ۲ این مقررات، مقام مجاز عبارت از رییس ستاد کل نیروهای مسلح، فرمانده کل ارتش جمهوری اسلامی ایران، فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، فرمانده نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و سایر مقامات مجاز از سوی آنان که به استناد ماده ۵۳ قانون محاسبات عمومی کشور دارای اختیار و مسؤولیت تشخیص، تعهد، تسجیل و حواله در معاملات ذیربط هستند همچنین کلیه مدیران عامل یا روسای سازمان‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات وابسته به نیروهای مسلح، دانسته شده است. و براساس بند «ل»، مناطق عملیاتی به مناطقی اطلاق می‌شود که بنا بر ابلاغ ستاد کل نیروهای مسلح منطقه عملیاتی محسوب می‌گردد. و مستند به بند «م» این مقررات، خرید اضطراری: معامله‌ای است که بنا به تایید مقام مجاز در شرایط عدم امکان رعایت تشریفات مناقصه جهت استفاده در مناطق عملیاتی صورت می‌گیرد و براساس بند «ن» مقررات یاد شده، مسؤول آمادی یا مقام هم‌تراز وی به بلندپایه‌ترین معاون تخصصی مرتبط با موضوع معامله در سازمان‌های اصلی اطلاق می‌شود.

ماده ۳ این مقررات به موضوع طبقه‌بندی معاملات پرداخته است. براساس مفاد این ماده:

معاملات از نظر نصاب (قیمت معامله) به سه دسته تقسیم می‌شوند:

۱. معاملات کوچک: معاملاتی که به قیمت ثابت سال ۱۳۸۵ کمتر از بیست و پنج میلیون و سیصد و هشتاد هزار ریال (۲۵,۳۸۰,۰۰۰) ریال باشد.

۲. معاملات متوسط: معاملاتی که مبلغ مورد معامله بیش از سقف مبلغ معاملات کوچک بوده و از ده برابر سقف ارزش معاملات کوچک و بیست برابر در مناطق عملیاتی تجاوز نکند.

۳. معاملات بزرگ: معاملاتی که مبلغ برآورد اولیه آنها بیش از ده برابر سقف ارزش مبلغ معاملات کوچک و بیست برابر در مناطق عملیاتی باشد..

با توجه به تغییراتی که در مبالغ مقرر در این ماده به صورت سالانه رخ می‌دهد، در تبصره‌های ماده، موارد مرتبط با این موضوع پیش‌بینی شده است.

تبصره ۱- ستاد کل نیروهای مسلح حسب ضرورت در ابتدای هر سال نصاب معاملات را براساس شاخص بهای کالاها و خدمات و متناسب با معاملات نیروهای مسلح تعیین و به سازمان‌های ذیربط ابلاغ می‌نماید.

تبصره ۲- مبلغ نصاب برای معاملات کوچک و متوسط مبلغ مورد معامله و در معاملات بزرگ مبلغ برآوردی واحد متقاضی معامله می‌باشد.

تبصره ۳- مبلغ یا برآورد معاملات مشمول هر یک از نصاب‌های فوق نباید با تفکیک اقلامی که به طور متعارف یک مجموعه واحد تلقی می‌شوند، خردشده و به نصاب پایین‌تر برده شود.

ماده ۴- مقررات، به طبقه بندی انواع مناقصات در معاملات بزرگ پرداخته است. مستند به این ماده:

الف- مناقصات در معاملات بزرگ از نظر مراحل بررسی به انواع زیر طبقه‌بندی می‌شوند:

۱. مناقصه یک مرحله‌ای: مناقصه‌ای است که در آن نیازی به ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها نباشد. در این مناقصه پاکت‌های پیشنهاد مناقصه‌گران در یک جلسه گشوده و در همان جلسه برنده مناقصه تعیین می‌شود.

۲. مناقصه دو مرحله‌ای: مناقصه‌ای است که به تشخیص مناقصه‌گزار، بررسی فنی بازرگانی پیشنهادها لازم باشد. در این مناقصه، کمیته فنی بازرگانی تشکیل می‌شود و نتایج ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها را به کمیسیون مناقصه گزارش می‌کند و براساس مفاد مواد (۱۹) و (۲۰) این مقررات برنده مناقصه تعیین می‌شود.

ب- مناقصات در معاملات بزرگ از نظر روش دعوت مناقصه‌گران به انواع زیر طبقه‌بندی می‌شوند:

۱. مناقصه عمومی: مناقصه‌ای است که در آن فراخوان مناقصه از طریق آگهی عمومی اعلام و منتشر می‌شود.

۲. مناقصه محدود: مناقصه‌ای است که در آن به تشخیص و مسؤولیت مقام مجاز، محدودیت برگزاری مناقصه عمومی با ذکر ادله تأیید شود. فراخوان مناقصه از طریق ارسال دعوتنامه برای مناقصه‌گران صلاحیتدار [براساس ضوابط موضوع مواد (۱۳) و (۲۶) این مقررات] به اطلاع

مناقصه‌گران می‌رسد.

اعضای کمیسیون مناقصه در ماده ۵ این مقررات مورد اشاره قرار گرفته است. این اعضاء تفاوتی با اعضای مقرر در ماده ۵ قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳ ندارند. متن این ماده به شرح زیر می‌باشد:

ماده ۵- کمیسیون مناقصه

الف- کمیسیون مناقصه از اعضای زیر تشکیل می‌شود:

۱. مقام مجاز یا نماینده وی.
 ۲. ذی حساب یا عامل ذی حساب تأمین کننده اعتبار یا مدیر مالی حسب مورد.
 ۳. مسؤول فنی سازمان مناقصه‌گزار یا واحدی که مناقصه به درخواست وی برگزار می‌شود.
- ب- کمیسیون با حضور هر سه نفر اعضای مزبور رسمیت دارد و تمام اعضاء مکلف به حضور در جلسه و ابراز نظر هستند.**
- تصمیمات کمیسیون با رأی اکثریت اعضاء معتبر خواهد بود.
- ج- اعضاء کمیسیون مناقصه در شرکت‌های وابسته به نیروهای مسلح توسط هیأت مدیره انتخاب می‌شوند.**

ماده ۷- مقررات، اهم وظایف کمیسیون مناقصات را به شرح زیر نام برده است:

- الف- تشکیل جلسات کمیسیون مناقصه در موعد مقرر در فراخوان مناقصه.**
- ب- بررسی پیشنهادهای مناقصه‌گران از نظر کامل بودن مدارک و امضای آنها و نیز خوانابودن و غیرمشروط بودن پیشنهادهای قیمت (ارزیابی شکلی).**
- ج- ارزیابی پیشنهادها و تعیین پیشنهادهای قابل قبول طبق شرایط و اسناد مناقصه.**
- د- ارجاع بررسی فنی پیشنهادها به کمیته فنی بازرگانی در مناقصات دومارحله‌ای.**
- ه- تعیین برندگان اول و دوم مناقصه (طبق ضوابط مواد ۱۹ و ۲۰ این مقررات).**
- و- تنظیم صورتجلسات مناقصه.**
- ز- تصمیم‌گیری درباره تجدید یا لغو مناقصه.**
- در ماده ۸ مقررات برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۶، هیئت رسیدگی به شکایات پیش‌بینی شده است. اعضای این هیئت بر اساس مفاد ماده ۸ این مقررات عبارت است از:
- الف- رسیدگی به اعتراضات و شکایات مربوط به اجراشدن هر یک از مواد این مقررات.**
- ب- صدور رأی تجدید یا لغو مناقصه.**
- بر اساس مفاد تبصره ۱ ماده مذکور، موارد زیر مشمول رسیدگی از سوی هیأت رسیدگی به شکایات نیست:

۱. معیارها و روش‌های ارزیابی پیشنهادها.
۲. ترجیح پیشنهاددهندگان داخلی.

۳. اعتراضاتی که یک ماه پس از اعتبار پیشنهادها ارسال شده باشد.

۴. شکایت برندگان مناقصات پس از انعقاد قرارداد.

مستند به تبصره ۲ این ماده نیز، آیین‌نامه اجرایی این ماده پس از تصویب اساسنامه هیأت رسیدگی به شکایات به تصویب ستاد کل خواهد رسید. که این آیین‌نامه تاکنون به تصویب نرسیده است.

براساس مفاد ماده ۹ مقررات پیش گفته، فرآیند برگزاری مناقسه در معاملات بزرگ به ترتیب شامل مراحل زیر است:

الف- تأمین منابع مالی.

ب- تعیین نوع مناقسه (یک مرحله‌ای یا دومرحله‌ای، عمومی یا محدود) و دریافت مجوزهای لازم.

ج- تهیه اسناد مناقسه.

د- ارزیابی کیفی مناقسه‌گران در صورت لزوم به تشخیص مناقسه‌گزار.

ه- فراخوان مناقسه.

و. ارزیابی پیشنهادها.

ز. تعیین برنده مناقسه و انعقاد قرارداد.

در خصوص تأمین منابع مالی جهت برگزاری مناقسه، ماده ۱۰ مقررات برگزاری مناقصات در نیروهای مسلح مصوب ۱۳۸۶، طی دو بند مقرر می‌دارد:

الف- انجام معامله به هر طریق مشروط بر آن است که سازمان‌ها و واحدهای ذیربط به نحو مقتضی نسبت به پیش‌بینی منابع مالی معامله در مدت قرارداد اطمینان حاصل نمایند و مراتب در اسناد مرتبط قید شده باشد.

ب- موضوع پیش‌بینی منابع مالی و نحوه ضمان تأخیر تعهدات برای انجام معامله باید به صراحت در شرایط و اسناد مناقسه از سوی مناقسه‌گزار قید و تعهد شود.

منطبق با ماده ۱۱ مقررات، مناقسه به طرق زیر انجام می‌شود:

الف- در معاملات کوچک، کارپرداز یا مأمور خرید باید با توجه به کم و کیف موضوع معامله (کالا، خدمت یا حقوق) درباره بهای آن تحقیق نماید و با رعایت صرفه و صلاح و اخذ فاکتور و به تشخیص و مسؤولیت خود، معامله را با تأمین کیفیت به کمترین بهای ممکن انجام دهد.

ب- در معاملات متوسط، کارپرداز یا مأمور خرید باید با توجه به کم و کیف موضوع معامله (کالا، خدمت یا حقوق) درباره بهای آن تحقیق نماید و با رعایت صرفه و صلاح و اخذ حداقل سه فقره استعلام کتبی، با تأمین کیفیت موردنظر، چنانچه بهای بدست‌آمده مورد تأیید مسئول آمادی یا مقام هم‌تراز وی یا نماینده آنها باشد، معامله را با عقد قرارداد یا اخذ فاکتور و کمترین بهای ممکن انجام دهد و چنانچه اخذ سه فقره استعلام کتبی ممکن نباشد با تأیید مسئول آمادی

یا مقام همپراز وی یا نماینده آنها، به تعداد موجود اکتفا می‌شود. تبصره ۱- در خرید اضطراری می‌توان با تأیید شفاهی مسؤؤل آمادی یا مقام همپراز وی یا نماینده آنها برای انجام خرید اقدام نمود ولی اسناد هزینه قبل از اعمال حساب باید به تأیید کتبی مقام دستوردهنده برسد.

تبصره ۲- اعطای نمایندگی به کارپرداز یا مأمور خرید مجاز نمی‌باشد.

ج- در معاملات بزرگ به یکی از روش‌های زیر عمل می‌شود:

۱. برگزاری مناقصه عمومی از طریق انتشار فراخوان در روزنامه‌های کثیرالانتشار.
۲. برگزاری مناقصه محدود.
۳. در خرید اضطراری، ترتیب انجام معامله با ابلاغ کتبی مسؤؤل آمادی یا مقام همپراز وی یا نماینده آنها تعیین و رعایت آن پس از انجام معامله توسط وی تأیید می‌گردد.

چگونگی ارزیابی کیفی مناقصه‌گران در ماده ۱۲ مقررات برگزاری مناقصات آمده است:

الف- در ارزیابی کیفی مناقصه‌گران، باید موارد زیر لحاظ شود:

۱. تضمین کیفیت خدمات و محصولات.
 ۲. داشتن تجربه و دانش در زمینه موردنظر.
 ۳. حُسن سابقه.
 ۴. داشتن پروانه کار یا گواهینامه‌های صلاحیت، در صورت لزوم.
 ۵. توان مالی متقاضی برای انجام کار در صورت لزوم.
- ب- مراحل ارزیابی کیفی مناقصه‌گران به شرح زیر است:
۱. تعیین معیارهای ارزیابی و اهمیت نسبی معیارها.
 ۲. تهیه اسناد ارزیابی.
 ۳. دریافت، تکمیل و ارسال اسناد ارزیابی از سوی متقاضیان.
 ۴. ارزیابی اسناد دریافت‌شده و تعیین امتیاز هر یک از مناقصه‌گران و رتبه‌بندی آنها.
 ۵. اعلام اسامی مناقصه‌گران صلاحیتدار و امتیازات و رتبه آنها (تهیه لیست کوتاه).
 ۶. مستندسازی ارزیابی کیفی مناقصه‌گران.
- ج- آیین‌نامه اجرایی ارزیابی کیفی مناقصه‌گران تابع بند «ج» ماده «۱۲» قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳ خواهد بود. ستاد کل حسب نیاز نیروهای مسلح، اصلاحات موردنیاز را اعمال خواهد نمود.

ماده ۱۳- این مقررات به موضوع فراخوان مناقصه در معاملات بزرگ پرداخته است. براساس این ماده:

الف- مفاد فراخوان مناقصه در معاملات بزرگ حداقل باید شامل موارد زیر باشد:

۱. نام و نشانی مناقصه‌گزار.
۲. نوع، کمیت و کیفیت کالا یا خدمات.
۳. نوع و مبلغ تضمین شرکت در مناقصه.
۴. محل، زمان و مهلت دریافت اسناد، تحویل و گشایش پیشنهادها.
۵. مبلغ برآوردشده معامله و مبنای آن (در صورتی که تعیین آن میسر یا به مصلحت باشد).
- در مواردی که فهرست بهای پایه وجود دارد، برآورد مربوط طبق فهرست یادشده تهیه می‌شود.
۶. اختیار مناقصه‌گزار در رد هر یک یا تمام پیشنهادها.
۷. پرداخت هزینه‌های آگهی و ثبت قرارداد توسط برنده مناقصه (حسب لزوم).
- ب- فراخوان مناقصه عمومی باید به تشخیص مناقصه‌گزار از دو تا سه نوبت حداقل در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار کشوری یا استان مربوط منتشر گردد.
- ج- مناقصه‌گزار می‌تواند علاوه بر موارد مذکور در بند (ب) این ماده از طریق سایر رسانه‌های گروهی و رسانه‌های ارتباط جمعی یا شبکه‌های اطلاع‌رسانی نیز فراخوان را منتشر نماید.
- د- در صورتی که نیاز به برگزاری مناقصه بین‌المللی یا استفاده از تسهیلات اعتباری خارجی مطرح باشد، باید طبق مقررات مربوط و با رعایت موازین قانون حداکثر استفاده از توان فنی، مهندسی، تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور مصوب ۱۳۷۵/۱۲/۱۲ و پس از تصویب ستاد کل، آگهی مربوط در یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار و حداقل یک نوبت در یکی از روزنامه‌های انگلیسی زبان داخل و یک مجله یا روزنامه بین‌المللی مرتبط با موضوع مناقصه، منتشر شود.
- باتوجه به اصلاح قانون حداکثر استفاده از توان فنی، مهندسی، تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور در سال ۱۳۹۸، مفاد قانون جدید حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی اصلاحی ۱۳۹۸ ملاک عمل می‌باشد.

همانند مفاد قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳، در مقررات برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۶ نیز تعیین تکلیف شده است. براساس مفاد این ماده:

الف- تمامی اسناد مناقصه باید به طور یکسان به همه داوطلبان تحویل شود.

ب- اسناد مناقصه شامل موارد زیر است:

۱. نام و نشانی مناقصه‌گزار.
۲. نوع و مبلغ تضمین مناقصه.
۳. محل، زمان و مهلت دریافت اسناد، تحویل پیشنهادها و گشایش آنها.
۴. مبلغ پیش‌پرداخت و تضمین حسن انجام کار و تضمین حسن انجام تعهدات.
۵. مدت اعتبار پیشنهادها.
۶. شرح کار، مشخصات فنی بازرگانی، استانداردها، نوع، کمیت و کیفیت کالا یا خدمات.
۷. برنامه‌ریزی انجام کار یا تحویل کالا.
۸. معیارها و روش ارزیابی کیفی مناقصه‌گران.

۹. روش تهیه و مهلت مقرر برای تسلیم پیشنهادهای و تعداد نسخه‌های آنها.
 ۱۰. متن قرارداد شامل موافقتنامه، شرایط عمومی و خصوصی و ضمیمه آن.
 ۱۱. صورتجلسات و توضیحات موضوع ماده (۱۷).
 ۱۲. سایر اسنادی که به تشخیص مناقصه‌گزار لازم باشد.
- ج- بند ذیل باید در متن قرارداد قید شود:

مناقصه‌گزار اختیار دارد مقدار کالا یا خدمت مورد معامله را تا بیست و پنج درصد افزایش یا کاهش دهد مشروط بر اینکه کلیه محاسبات فنی نسبت به این افزایش یا کاهش متناسباً رعایت و تطبیق نماید.

پس از بیان ترتیب تهیه و تسلیم پیشنهادهای در ماده ۱۵، ماده ۱۶ مقررات، شرایط تسلیم و تحویل پیشنهادهای را بدین شرح بیان نموده است:

الف- هیچ یک از شرکت‌کنندگان در مناقصه، جز در مواردی که در اسناد مناقصه پیش‌بینی شده باشد، نمی‌توانند بیش از یک پیشنهاد تسلیم کنند.

ب- شرکت‌کنندگان در مناقصه، اسناد مناقصه و پیشنهادهای خود را باید در پاکت‌های جداگانه لاک و مهرشده شامل تضمین (پاکت الف)، پیشنهاد فنی بازرگانی (پاکت ب) و پیشنهاد قیمت (پاکت ج) بگذارند و همه پاکت‌ها را در لفاف مناسب و لاک و مهرشده قرار دهند.

ج- مناقصه‌گزار موظف است در مهلت مقرر همه پیشنهادهای ارائه‌شده شرکت‌کنندگان را پس از دریافت، ثبت و تا جلسه بازگشایی، از پاکت‌ها صیانت نماید.

د- هرگونه تسلیم، تحویل، اصلاح، جایگزینی و یا پس‌گرفتن پیشنهاد باید به صورت قابل گواهی و در مهلت و مکان مقرر در اسناد مناقصه انجام شود.

ماده ۱۸- مقررات برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۶، به بحث گشایش پیشنهادهای پرداخته است. بر اساس این ماده:

الف- پیشنهادهای مناقصه‌گران در زمان و مکان مقرر گشوده می‌شود.

ب- مراحل گشایش پیشنهادهای به شرح زیر است:

۱. تهیه فهرست اسامی دریافت‌کنندگان اسناد (پیشنهاددهندگان)، حاضران و شرکت‌کنندگان در جلسه.

۲. باز کردن پاکت تضمین (پاکت الف) و کنترل آن.

۳. باز کردن پاکت فنی بازرگانی.

۴. باز کردن پیشنهاد قیمت و کنترل از نظر کامل بودن مدارک و امضای آنها و کنار گذاشتن پیشنهادهای غیرقابل قبول در مناقصات یک مرحله‌ای.

۵. تحویل پاکت‌های فنی بازرگانی به کمیته فنی بازرگانی در مناقصات دو مرحله‌ای.

۶. تهیه و تنظیم و امضای صورتجلسه گشایش پیشنهادهای توسط کمیسیون مناقصه.

۷. تحویل پاکت‌های قیمت و پاکت تضمین پیشنهادهای ردا شده به مناقصه‌گزار برای استرداد به ذی‌نفع.

ج- در صورت برگزاری مناقصه دومرحله‌ای، زمان و مکان تشکیل جلسه گشایش پیشنهادهای قیمت، در جلسه گشایش پاکت‌ها اعلام خواهد شد، این مدت فقط برای یک بار تا سقف مدت اعتبار پیشنهادهای قابل تمدید است. در این صورت پاکت‌های قیمت در یک لفاف لاک و مهر شده توسط سازمان مناقصه‌گزار صیانت می‌شود. در مناقصات یک‌مرحله‌ای، پیشنهادهای قیمت بی‌درنگ گشوده و براساس ماده (۲۰) این مقررات، برنده مناقصه تعیین می‌شود.

د- واحد مناقصه‌گزار می‌تواند از مناقصه‌گران یا نمایندگان آنها جهت حضور در جلسه گشایش پیشنهادهای مالی دعوت نماید.

ماده ۱۹- مقررات برگزاری مناقصات در نیروهای مسلح، به ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادهای پرداخته است و مهم‌ترین روش‌های ارزیابی فنی و بازرگانی شرکت کنندگان در مناقصه را تشریح کرده است. براساس این ماده:

الف- در مناقصات دو مرحله‌ای، مناقصه‌گزار موظف است براساس معیارها و روش‌های اعلام شده در اسناد مناقصه، ارزیابی کیفی مناقصه‌گران و ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادهای را انجام و اعلام نماید.

ب- در صورتی که بررسی فنی بازرگانی پیشنهادهای لازم باشد، نتیجه بررسی طی مهلتی که کمیسیون مناقصه معین می‌کند به جلسه بعدی کمیسیون احاله می‌شود و براساس گزارش کمیته فنی بازرگانی، پاکت‌های قیمت پیشنهاددهندگان که امتیاز فنی بازرگانی لازم را احراز کرده‌اند، گشوده می‌شود.

ج- هرگونه ارزیابی فنی بازرگانی، تنها پیش از گشودن پیشنهادهای قیمت مجاز است.

د- پاکت پیشنهاد قیمت مناقصه‌گرانی که در ارزیابی‌های فنی بازرگانی پذیرفته نشده‌اند، باید ناگشوده بازگردانده شود.

در ماده ۲۰ این مقررات، آخرین مرحله از فرآیند برگزاری مناقصات یعنی مرحله ارزیابی مالی و تعیین برنده مناقصه تشریح شده است:

الف- هنگام ارزیابی مالی، مناقصه‌گری که مناسب‌ترین قیمت را حائز شده باشد، به عنوان برنده اول اعلام خواهد شد و برنده دوم در صورتی اعلام می‌شود که تفاوت قیمت پیشنهادی وی با برنده اول، کمتر از مبلغ تضمین باشد. روش ارزیابی مالی باید در اسناد مناقصه به صورت مشروح با ذکر نحوه تأثیرگذاری ارزیابی فنی بازرگانی بر قیمت اعلام شود.

ب- پس از گشودن پاکت‌های قیمت، چنانچه بررسی قیمت‌ها و تجزیه و کنترل مبانی آن لازم باشد، کمیسیون مناقصه می‌تواند بررسی آن را به کمیته فنی بازرگانی ارجاع نماید و کمیته فنی بازرگانی حداکثر ظرف دو هفته نتیجه ارزیابی را به کمیسیون مناقصه اعلام می‌کند.

ج- پس از گشودن پیشنهادهای قیمت، تضمین برنده اول و دوم، نزد مناقصه‌گزار نگهداری و

تضمین سایر مناقصه‌گران بازگردانده می‌شود.
 ۵- در مناقصات بین‌المللی، مناقصه‌گران داخلی نسبت به مناقصه‌گران خارجی ترجیح دارند. موضوع ترجیح مناقصه‌گران داخلی، در اسناد مناقصه قید خواهد شد. مناقصاتی که در آنها رعایت این قاعده به مصلحت نباشد، باید از سوی بالاترین مقام سازمان ذی ربط تأیید شود.
 ۵- مناقصه‌گزار موظف است پس از تعیین برنده مناقصه نتیجه را به وی ابلاغ نماید تا برای انجام معامله مراجعه کند.

۶- در صورتی که تفاوت حداقل قیمت پیشنهادی با مبلغ برآوردشده معامله کمتر از ۱۰٪ باشد و کمیسیون مناقصه به دلیل عدم توجیه اقتصادی قصد رد کلیه پیشنهادهای را داشته باشد، کمیسیون مذکور می‌تواند قیمت معامله را با موافقت شرکت‌کننده حائز حداقل قیمت، تعدیل و شرکت‌کننده مذکور را برنده مناقصه اعلام نماید.
 ۷- در صورتی که حائز حداقل قیمت، بیش از یک نفر باشد برنده مناقصه به ترتیب اولویت ذیل تعیین می‌گردد:

۱. توافق حائزین حداقل قیمت در مهلتی که کمیسیون مناقصه تعیین می‌کند.
۲. شخصی که در محل انجام کار سکونت دارد.
۳. به تشخیص کمیسیون مناقصه.
۴. از طریق قرعه.

پس از انجام فرآیند مناقصه به صورت قانونی و منطبق بر ضوابط و مقررات مشخص شده در مقررات برگزاری مناقصات، برنده یا برندگان مشخص می‌شوند و نوبت به انعقاد قرارداد می‌رسد. پیش‌نویس قرارداد یکی از اسنادی است که باید در مرحله آگهی مناقصه به همراه سایر اسناد و مدارک، در روزنامه آگهی شود تا شرکت‌کنندگان در مناقصه با مشاهده و بررسی و تحلیل آن به شرکت در مناقصه اقدام نمایند. بنابراین آخرین مرحله از تشریفات قانونی انجام مناقصه، انعقاد قرارداد می‌باشد. اختلافات مربوط و ناشی از اجرای مقررات برگزاری مناقصات در نیروهای مسلح تا قبل از انعقاد قرارداد، برعهده هیئت رسیدگی به شکایات می‌باشد ولی پس از انعقاد قرارداد، هرگونه اختلاف و مناقشه در خصوص قرارداد باید در مراجع قضایی حقوقی یا کیفری به عمل آید. در مقررات برگزاری مناقصات در نیروهای مسلح، ماده ۲۱ به موضوع انعقاد قراردادها اختصاص یافته است. براساس مفاد این قرارداد:

الف- قرارداد با برنده مناقصه، باید پیش از پایان مدت اعتبار پیشنهادها منعقد شود. این مدت حداکثر برای یک بار و برابر مدت پیش‌بینی شده در اسناد مناقصه قابل تمدید است. بعد از عقد قرارداد تضمین پیشنهاددهنده دوم مسترد می‌گردد.

ب- قرارداد با برنده اول در مهلت پیش‌بینی شده در اسناد، منعقد خواهد شد. چنانچه برنده اول از انعقاد قرارداد امتناع نماید و یا ضمانت انجام تعهدات را ارائه ننماید، تضمین مناقصه وی ضبط و قرارداد با برنده دوم منعقد می‌گردد. در صورت امتناع نفر دوم، تضمین وی نیز ضبط و

مناقصه تجدید خواهد شد.

موارد تجدید و لغو مناقصه نیز مانند قانون برگزاری مناقصات ۱۳۸۳ در مقررات برگزاری مناقصات در نیروهای مسلح ذکر شده است. براساس مفاد ماده ۲۴ این مقررات موارد تجدید و لغو مناقصه به شرح زیر می‌باشد:

الف - مناقصه در شرایط زیر تجدید می‌گردد:

۱. کم بودن تعداد مناقصه‌گران به تشخیص کمیسیون مناقصه.
 ۲. امتناع برندگان اول و دوم مناقصه از انعقاد قرارداد.
 ۳. پایان مدت اعتبار پیشنهادها.
 ۴. رأی هیأت رسیدگی به شکایات.
 ۵. بالابودن قیمت‌ها به نحوی که توجیه اقتصادی طرح منتفی گردد.
- ب- مناقصه در شرایط زیر لغو می‌شود:

۱. نیاز به کالا یا خدمات موضوع مناقصه مرتفع شده باشد.
 ۲. تغییرات زیادی در اسناد مناقصه لازم باشد و موجب تغییر در ماهیت مناقصه گردد.
 ۳. پیشامدهای غیرمتعارف نظیر جنگ، زلزله، سیل و مانند آنها با تشخیص مناقصه‌گزار.
 ۴. رأی هیأت رسیدگی به شکایات.
 ۵. تشخیص کمیسیون مناقصه مبنی بر تبانی بین مناقصه‌گران.
- ج- مناقصه‌گزار باید تجدید و یا لغو مناقصه را به نحو مقتضی به آگاهی مناقصه‌گران برساند.

ممکن است هر کدام از شرکت کنندگان در مناقصه نسبت به فرآیند مناقصه اعتراض یا شکایتی داشته باشند و خواهان رسیدگی به این شکایت داشته باشند. در این صورت باید فرآیند مشخص شده در ماده ۲۵ مقررات برگزاری مناقصات نیروهای مسلح را رعایت نماید. نحوه رسیدگی به شکایات در این ماده اینگونه تبیین شده است:

الف - چنانچه هر یک از مناقصه‌گران نسبت به اجرانشدن موادی از مقررات برگزاری مناقصات اعتراض داشته باشد می‌تواند به بالاترین مقام سازمان مناقصه‌گزار شکایت کند.

ب - سازمان مناقصه‌گزار مکلف است در مهلت پانزده روز کاری از تاریخ دریافت شکایت، رسیدگی‌های لازم را به عمل آورده و در صورت وارد دانستن اعتراض، مطابق مقررات مربوط اقدام نماید و در صورتی که شکایت را وارد تشخیص ندهد، ظرف مهلت تعیین شده جوابیه لازم را به شاکی اعلام کند.

ج - در صورت عدم پذیرش نتیجه توسط شاکی، هیأت رسیدگی به شکایات موضوع را بررسی و رأی قطعی را طی پانزده روز اعلام خواهد کرد. در صورت اعتراض هر یک از طرفین، موضوع جهت رسیدگی قانونی به مراجع ذیصلاح ارجاع می‌شود و فرآیند برگزاری مناقصه نیز روال معمول خود را طی خواهد کرد.

در ماده ۲۶ نحوه برگزاری مناقصه محدود به تفصیل توضیح داده شده است. ماده ۲۷ به موضوع ترک تشریفات مناقصه پرداخته است. این ماده مقرر می‌دارد:

در مواردی که انجام مناقصه در معاملات بزرگ براساس گزارش توجیهی مناقصه‌گزار به تشخیص یک هیأت سه نفره مرکب از مقامات مذکور در ماده (۲۸) این مقررات میسر نباشد، می‌توان معامله را به طریق دیگری انجام داد و در این صورت هیئت ترک تشریفات مناقصه با رعایت صرفه و صلاح سازمان ترتیب انجام این‌گونه معاملات را با رعایت سایر مقررات مربوط در هر مورد برای یک نوع کالا یا خدمت تعیین و اعلام خواهد نمود.

ترکیب هیأت ترک تشریفات مناقصه در ماده ۲۸ بدین شرح مشخص شده است:

ترکیب هیأت ترک تشریفات مناقصه موضوع ماده (۲۷) این مقررات به شرح زیر خواهد بود:

الف- در ستادهای اصلی سازمان‌های نیروهای مسلح (ستادکل، ستادهای مشترک، حوزه

ستادی وزارت، ستاد ناجا)

۱. نماینده رئیس ستاد یا وزیر یا فرمانده ناجا

۲. نماینده معاونت تخصصی ذیربط

۳. ذیحساب.

معاونت ذیربط در معاملات مختلف از سوی رئیس ستاد یا وزیر یا فرمانده ناجا تعیین می‌شود.

ب- در سایر واحدهای تابعه سازمان‌های نیروهای مسلح

۱. مقام مجاز یا یک نفر از کارکنان خبره و متعهد به انتخاب وی

۲. نماینده مسئول آمادی یا مقام همپتراز

۳. عامل ذیحساب.

ج- در مورد انجام معاملات دانشگاهها، بنیادها و شرکتهای سایر مؤسسات،

۱. مقام مجاز یا نماینده وی

۲. حسب مورد ذیحساب یا مدیر مالی

۳. یک نفر به انتخاب هیأت امناء یا مجمع عمومی یا شورای عالی حسب مورد.

تبصره ۱- هیأت موضوع این ماده که در هر مورد بنا به دعوت مقام مجاز تشکیل می‌شود، با

حضور هر سه نفر اعضای مربوطه رسمیت دارد و کلیه اعضاء مکلف به حضور در جلسات هیأت و

ابراز نظر خود نسبت به گزارش توجیهی سازمان یا واحد مربوط در مورد تقاضای ترک مناقصه و

همچنین نحوه انجام معامله مورد نظر هستند لکن تصمیمات هیأت با رأی اکثریت اعضاء معتبر

خواهد بود.

تبصره ۲- در اجرای ماده (۲۷) این مقررات در صورتی که مبلغ معامله بیش از پنجاه برابر

نصاب معاملات کوچک باشد، انجام معامله پس از تصویب هیأت‌های سه نفری موضوع این ماده

با تأیید رئیس ستاد یا وزیر یا یکی از معاونین به انتخاب آنها و در مورد معاملات مربوط به نیرو،

فرمانده نیرو مجاز خواهد بود.

تبصره ۳- در اجرای بند (د) این ماده در صورتی که مبلغ معامله بیش از دویست برابر نصاب معاملات کوچک باشد انجام معامله پس از تصویب هیأت‌های سه نفری موضوع این ماده منوط به تأیید هیأتی مرکب از رئیس ستاد کل نیروهای مسلح و رئیس ستاد سازمان ذی ربط (در مورد معاملات مربوط به نیروی انتظامی فرمانده نیرو) و وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران یا نمایندگان آنها خواهد بود.

در خصوص معاملات مربوط به وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، بجای وزیر یا نماینده وی، نماینده معاونت آمداد و مهندسی و تحقیقات صنعتی ستاد کل حضور خواهد داشت.

یکی از مهم ترین مواد مقررات برگزاری مناقصات در نیروهای مسلح، ماده ۲۹ این مقررات است که مربوط به موارد عدم الزام به برگزاری مناقصه می‌باشد. اهمیت این ماده از آن جهت است که با توجه به ماهیت و نوع فعالیت خاص نیروهای مسلح، دامنه موارد عدم الزام به برگزاری مناقصه، ماهیت و ویژگی آن و مراجع تصویب کننده آن، متفاوت‌تر از مواردی است که در مقررات قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳ ذکر شده است. ماده ۲۹ مقررات برگزاری مناقصات در نیروهای مسلح مقرر می‌دارد: در موارد زیر الزام به برگزاری مناقصه نیست و سازمان‌های اجرایی مندرج در ماده (۱) این مقررات می‌توانند بدون انجام تشریفات مناقصه، معامله موردنظر را انجام دهند:

الف- خرید اموال منقول، خدمات و حقوقی که به تشخیص و مسئولیت مقام مجاز منحصر به فرد (انحصاری) بوده و دارای انواع مشابه نباشد.

ب- خرید، اجاره به شرط تملیک یا اجاره گرفتن اموال غیرمنقول که به تشخیص و مسئولیت مقام مجاز با کسب نظر از هیأت کارشناسان رسمی دادگستری حداقل سه نفر و یا هیأت کارشناسان خبره مربوطه در صورت نبود کارشناسان رسمی انجام خواهد شد.

ج- خرید اموال منقول و غیرمنقول، کالا و خدمات با قیمت تعیین شده یا کمتر یا حقوقی که نرخ‌های آنها از طرف مراجع قانونی دیصلاح تعیین شده باشد.

د- تعمیر تجهیزات و ماشین‌آلات ثابت و متحرک و تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات صرفاً جایگزین و مرتبط با تداوم تولید در واحدهای تولیدی به نحوی که شامل توسعه واحد نگردد به تشخیص و مسئولیت مقام مجاز با رعایت صرفه و صلاح کشور و نیروهای مسلح.

ه- خرید خدمات مشاوره اعم از مهندسی مشاور و مشاوره فنی بازرگانی مشتمل بر مطالعه، طراحی و یا مدیریت بر طرح و اجرا و نظارت و یا هر نوع خدمات مشاوره‌ای و کارشناسی.

مقررات اجرایی این بند از جهت ضوابط، موازین و معیارهای خدمات مشاوره تابع آیین‌نامه اجرایی بند «ه» ماده «۲۹» قانون برگزاری مناقصات خواهد بود. اصلاحات موردنیاز حسب لزوم توسط ستاد کل اعمال می‌شود.

و- خدمات فرهنگی و هنری، آموزشی و ورزشی و نظایر آن به تشخیص و مسئولیت مقام

مجاز که برگزاری مناقصه مقدور نباشد با رعایت صرفه و صلاح نیروهای مسلح.

ز- خرید قطعات یدکی برای تعویض و یا تکمیل لوازم و تجهیزات ماشین آلات ثابت و متحرک موجود و همچنین ادوات و ابزار و وسایل اندازه گیری دقیق و لوازم آزمایشگاههای علمی و فنی و نظایر آن که تأمین آن با تشخیص مقام مجاز از طریق مناقصه امکان پذیر نباشد، با تعیین بهای مورد معامله از سوی حداقل یک نفر کارشناس رشته مربوطه که حسب مورد توسط مقام مجاز انتخاب می شود.

ح- در مورد معاملات دارای طبقه بندی با رعایت صرفه و صلاح نیروهای مسلح به تأیید رییس ستاد، وزیر یا فرمانده نیرو حسب مورد.

ط- خرید سهام و تعهدات ناشی از اجرای احکام قضائی.

ی- در مورد معاملاتی که طرف معامله وزارتخانه یا مؤسسه دولتی و یا شرکت دولتی باشد.

ک- در مورد معاملاتی که انجام آنها به تشخیص و مسئولیت مقام مجاز با مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و مؤسسات تابعه که بیش از پنجاه درصد سهام و یا سرمایه و یا مالکیت آنها متعلق به مؤسسات و نهادهای مذکور است به صرفه و صلاح نیروهای مسلح باشد.

نتیجه گیری

در این تحقیق پس از تبیین ضرورت قانونمندی در اعمال و رفتار نیروهای مسلح به عنوان یکی از ارکان اصلی حاکمیتی کشور و حاکمیت قانون در بین نیروهای مسلح ایران، نظام حقوقی و تقنینی حاکم بر معاملات در نیروهای مسلح را مورد بررسی قرار دادیم و مشخص گردید، مقررات مربوط به مزایده در نیروهای مسلح همان مقررات لازم الاجراء در سایر بخش های دولتی از جمله آیین نامه معاملات دولتی، قانون محاسبات عمومی، آیین نامه تضمین معاملات دولتی و سایر قوانین و مقررات حاکم در این حوزه می باشد ولی در خصوص فرآیند مناقصه، با توجه به الزام مقرر در قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳، مقررات برگزاری مناقصات در سال ۱۳۸۶ توسط ستاد کل ن م به عنوان بالاترین مرجع در ساختار سلسله مراتب نیروهای مسلح، تدوین و ابلاغ گردید. بررسی مفاد این مقررات نشان می دهد در بسیاری از مواد و مفاد، شباهت کامل بین این مقررات و مفاد قانون برگزاری مناقصات مصوب ۱۳۸۳ وجود دارد و در واقع ملاک و مبنای این مقررات همان مقررات مربوط به قانون برگزاری مناقصات سال ۸۳ می باشد. علیرغم وجود شباهت های زیاد بین این دو، در مواردی نیز تفاوت هایی بین مفاد آنها وجود دارد. از جمله موارد مشابه و مشترک این دو مقرر، کمیسیون مناقصه، موارد تجدید و لغو مناقصه، ارزیابی فنی و مالی مناقصه و تعیین برنده، انعقاد قرارداد، انواع مناقصه، فرآیند برگزاری مناقصه، مناقصه محدود، آگهی مناقصه، مستند سازی مناقصه، توضیح و تشریح اسناد، باز کردن پاکات، طبقه بندی معاملات می باشد. در بخش تفاوت ها، عمده تفاوت ها، ناشی از طبع و ماهیت متفاوت ساختار، وظایف، مأموریت ها، سرعت عمل در تصمیم گیری، حساسیت بسیار بیشتر نسبت به اموال نیروهای مسلح، ماهیت امنیتی و دفاعی تجهیزات و وسایل مورد استفاده آنها و شرایط خاص خدمتی و

محیطی این نیروها می‌باشد. براساس موارد تمایز و تفاوت ذکر شده، در برخی موارد مهم از جمله مقام مجاز، مناطق عملیاتی و شیوه معامله در این مناطق، خرید اضطراری، مسؤوَل آمدادی یا مقام هم‌مطراز وی، هیات رسیدگی به شکایات، لزوم لحاظ و رعایت نمودن اصول حفاظتی و امنیتی در خصوص انتشار آگهی مناقصات، هیئت ترک تشریفات و موارد عدم الزام به برگزاری مناقصه در نیروهای مسلح، از جمله مواردی است که به شرح توصیف شده در این تحقیق از نکات تفاوت مقررات برگزاری مناقصه در نیروهای مسلح و غیرنیروهای مسلح می‌باشد.

فهرست منابع

الف- کتب:

۱. آریانیپور کاشانی، م. ۱۳۷۹، فرهنگ دانشگاهی، جلد ۲، تهران، انتشارات امیر کبیر، ص ۲۲۸۵.
۲. انصاری، مسعود، طاهری، محمد علی، ۱۳۸۴، دانشنامه حقوق خصوصی، جلد ۳، تهران، انتشارات محراب، ص ۱۹۸.
۳. انصاری، ولی الله، ۱۳۸۷، حقوق قراردادهای اداری، تهران، انتشارات دانش نگار حقوقدان، ص ۱۱۸.
۴. اسماعیلی هریمی، ابراهیم، ۱۳۸۷، شرح و تفسیر قانون برگزاری مناقصات، تهران، انتشارات دادگستر، ص ۴۵.
۵. باقرزاده، حمید، ۱۳۹۲، حقوق مناقصات (مبانی و ماهیت)، تهران، انتشارات میزان، ص ۱۸.
۶. دهخدا، علی اکبر، ۱۳۷۷، لغت نامه دهخدا، جلد ۴، تهران، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ص ۲۱۵۶۹.
۷. قاضی شریعت پناهی، ابوالفضل (۱۳۸۴)، بایسته‌های حقوق اساسی، تهران: نشر دادگستر.
۸. کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۷)، مقدمه علم حقوق. تهران: نشر میزان.
۹. معین، محمد، ۱۳۸۰، فرهنگ فارسی معین، انتشارات معین، ص ۴۳۷۴.
۱۰. عمید، حسن، ۱۳۶۹، فرهنگ عمید، تهران، جلد ۲، چاپ هفتم، انتشارات امیر کبیر، ص ۱۸۵۲.
۱۱. محمود، عبدالرحمان، ۱۴۰۹ ه ق، معجم الاصطلاحات و الفاظ الفقیه، بیروت، دارالاحیاء التراث العربی، ص ۴۳۶.
۱۲. مرکز مالگیری، احمد (۱۳۸۵)، حاکمیت قانون (مفاهیم، مبانی و برداشت ها)، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، چاپ اول، ص ۷.
۱۳. هاشمی، سید محمد (۱۳۸۴)، حقوق بشر و آزادی‌های اساسی. تهران: نشر میزان.

ب- مقالات:

۱. امامی، محمد و زرگوش، مشتاق (۱۳۸۷)، جنبه‌های درونی نظریه حاکمیت قانون در پرتو دکترین حکمرانی خوب، پژوهشنامه حقوق و علوم سیاسی، سال سوم، شماره ۹، ص ۵۵.
۲. سردارنیا، خلیل‌الله (۱۳۹۱)، شاخص‌های حکمرانی خوب شهری در چهارچوب نظریه سیستمی. مجموعه مقالات همای علمی حکمروایی خوب شهری، جلد اول، تهران: تیسنا، ص ۱۶۵.
۳. نژندی‌منش، هیبت‌الله، حاجی زاده، محمود، زارعی، محمد حسین (۱۳۹۶)، جایگاه حاکمیت قانون در حقوق بین‌الملل، فصلنامه پژوهش حقوق عمومی، سال هجدهم، شماره ۵۴، ص ۱۷۳.

ج- منابع انگلیسی:

1. Elsenhans.h. (2001). "The Political Economy of Good Governance". Journal of Perspective on Global Development and technology. Number (2) 56-33.
2. Azeez, Ademola (2012), "Endangering good governance for sustainable democracy: the continuing Struggle against corruption in Nigeria", Journal of Research in, gender and Development, December (307-314).
3. Greenwood, Christopher, (2008), "Historical Development and Legal Basis", in: The

- Handbook of International Humanitarian Law, Dieter Felck (ed.), 2nd ed., Oxford University Press.p11.
- Pietro, Costa, Zolo, Danilo, (2007), the Rule of Law, History, Theory and Criticism, Law and Philosophy Library, Springer, Volume 80.p39.
 - Ambrus, Mónika, (2009), “Comparative Law Method in the Juice prudence of the European Court of Human Rights in the Light of the Rule of Law”, Erasmus Law Review, Vol. 02.p7
 - Backstra, K. (2010). Democratising global governance? Stakeholder democracy After the World Summit on Sustainable Development. European Journal of International Relations, 12(14), 67–98.
 - Barro, Robert (1999). “Determinants of democracy”.journal of political Economy. vol.100 No.6.p18.